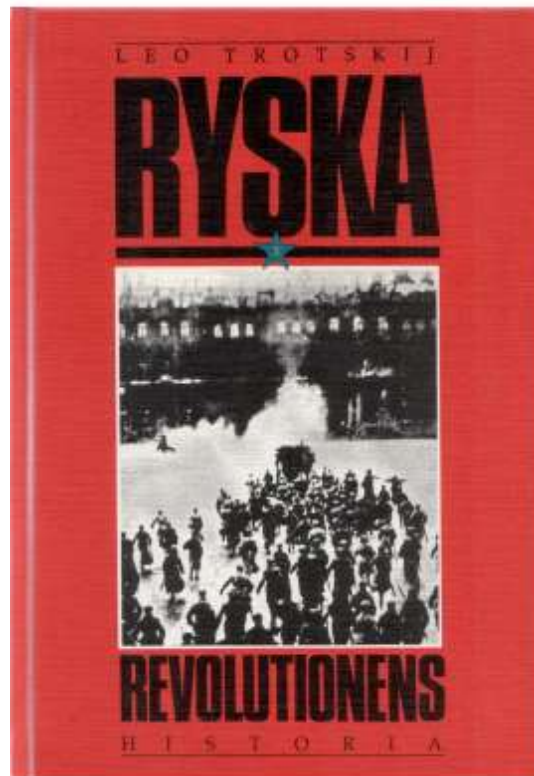

Anders Hagström

Tredje delen av Ryska revolutionens historia ute: Här finns mycket att lära för framtiden

Ur *Internationalen* nr 47 1992

Bra och nyttig sommarläsning!

Leo Trotskijs *Ryska revolutionens historia* (i 3 delar) är ett utomordentligt arbete, som bör läsas av alla som är intresserade av att förstå den ryska revolutionen. Även litterärt är detta verk mycket läsvärt. Arbetet gavs ursprungligen ut 1930 (på engelska). På svenska kom första delen ut i bokform 1988. De två övriga kom sedan 1991 resp 1992.

Det finns faktiskt enstaka exemplar av alla tre delarna både på flera antikvariat och vissa bokförlag, bl a Bokförlaget Stormklockan, se [Ryska revolutionens historia del 1-3](#).

Den som tycker det är OK att läsa på nätet hittar alla tre delarna på Marxistarkivet, se [Ryska revolutionens historia del 1](#), [Ryska revolutionens historia del 2](#) och [Ryska revolutionens historia del 3](#)

Följande artikel skrevs av Anders Hagström efter att tredje delen hade kommit ut. Artikeln är baserad på en intervju med översättaren Per-Olof Mattsson, som presenterar sin syn på boken och dess betydelse. Han pekar också på några viktiga teman i just tredje delen, vilka inte bara rör ryska revolutionen, utan behandlar frågor av mer generell betydelse.

Noterna nedan är tillagda av MF.

Martin Fahlgren (i juni 2021)

Varför skulle någon vilja läsa om Oktoberrevolutionen idag? *Internationalen* ställde frågan till Per-Olof Mattsson som är huvudansvarig för utgivningen av den ryske revolutionsledaren Trotskij's historik över revolutionen.

Nu har den tredje och sista delen av denna historik kommit ut, lagom till 75-årsminnet av Oktoberrevolutionen.

— Uppenbarligen är det många som tycker att det är meningsfullt att läsa om ryska revolutionen. Det har till och med hänt att folk har hoppat på mig i tunnelbanan och frågat när den sista delen skall komma ut, berättar Per-Olof Mattsson.

— Oktoberrevolutionen är det endaframgångsrika exemplet på en revolution där arbetarklassen med stöd av bondemassorna kunde gripa makten och utöva den genom sina egna organ. I så måtto är den överlägsen allt som hänt i den vägen under hela 1900-talet. Det finns därför mycket att lära genom att studera den.

— I själva verket kan man återfinna de viktigaste bärande elementen i den ryska revolutionen i alla stora strider där arbetarmajoriteten hamnar i motsättning till sina härskare, understryker Per-Olof.

— Titta bara på Frankrike 1968, Portugal 1974 eller Polen 1980-81. I samtliga dessa fall försökte arbetarna, precis som i Ryssland 1917, skapa sina egna, demokratiskt organiserade, verktyg för att kunna möta motståndarna med sin kollektiva styrka.

Tog över

— I Frankrike tog arbetarna över staden Nantes och skötte den helt i egen regi. Under den stora strejkvågen i Polen 1980-81, när fackföreningsrörelsen Solidaritet skapades, tvingades regimen att förhandla med strejkande arbetare. Dessa tillämpade då ”stormötesdemokrati” för att inte köras över.

— Även i Sverige finns liknande exempel; ett av de mest kända är gruvarbetarstrejken i malmfälten 1969-70, då gruvarbetarna höll stormöten där man kollektivt diskuterade och beslutade om strejkens förlopp.

De två första volymerna av *Ryska revolutionens historia* har handlat om förspelet till oktoberrevolutionen. Den tredje volymen handlar om själva revolutionen.

— Den tredje delen, som har titeln ”Sovjeternas triumf”, visar att Oktoberrevolutionen inte var någon kupp som det ofta hävdas idag.

— Dels tar allt större delar av befolkningen sin hand från den sittande regimen och börjar betrakta sovjeterna som samhällets räddning. Sovjeterna är det ryska namnet på de demokratiska organ som valdes av arbetarna på de stora arbetsplatserna, av soldaterna i kasernerna och bönderna i byarna.

— I den processen spelar bolsjevikpartiet en oerhört viktig roll. Det är de som starkast förespråkar att makten helt skall över tas av sovjeterna.

— Samtidigt visar Trotskij på omgrupperingen inom partiet, i riktning mot det revolutionära maktövertagandet. Det är den andra stora processen.

Romanov

Allt det här utspelades inför öppen ridå, understryker Per-Olof Bolsjevikernas politik var kända av alla, och deras förberedelser för att gripa makten var inte heller någon hemlighet, även om den naturligtvis hade konspirativa inslag.

— En av dem som lutar sig mot Trotskij är Staffan Skott som har skrivit en bok om den kejsrerliga familjen, Romanov-dynastin. Han har inga sympatier för bolsjevikerna men

hänvisar till Trotskij på frågan om Oktoberrevolutionens karaktär: en konspiration som alla känner till är ingen konspiration.

För Trotskij är revolutionen ”det korta ögonblick när de fattiga och förtryckta äntligen får ett ord med i laget”, för att citera Isaac Deutscher, som skrivit en av de mest kända biografierna över Trotskijs liv.¹

— Bolsjevikerna var mycket angelägna om att revolutionen skulle få stöd från andra partier och riktningar, fortsätter Per-Olof Mattsson. De övriga partierna splittrades inför revolutionen och viktiga delar av dessa understödde maktövertagandet och slöt upp bakom bolsjevikerna.

Trotskij var själv en av dem som anslöt sig till bolsjevikpartiet först under 1917. Under många år hade han utgjort en självständig röst inom den splittrade ryska arbetarrörelsen och varit mycket kritisk till Lenins bolsjeviker.

Mördades

— Såvitt jag känner till har ingen lyckats peka på några allvarliga brister och fel i Trotskijs framställning av revolutionen, säger Per-Olof. Jag är övertygad om att ifall de amerikanska historiker som forskat kring Oktoberrevolutionen och betraktas som de främsta på området kommit över något som ifrågasätter Trotskijs version, så hade de inte tvekat att påpeka det.

— Verket skrevs på oerhört kort tid på den turkiska ön Prinkipo efter att Trotskij skickats i landsförvisning av Stalin. Första delen publicerades 1931, del 2 och 3 kom ut 1932 respektive 1933.²

I sammanhanget bör nämnas att Trotskij hade stor hjälp av sin son Lev Sedov. Sedov, som följt sin far i landsförvisningen, var mycket aktiv i den trotskistiska rörelsen. Han dog under mystiska omständigheter 1938, två år före det att Trotskij mördades av en agent från Stalins säkerhetspolis. Det mesta pekar på att även Sedov mördades av Stalins agenter.

— Bland Trotskijs efterlämnade papper på Hoover-institutet i USA har man inte bara funnit hela originalmanuskriptet, tillägger Per-Olof. Man har dessutom funnit kapitel och fragment som enligt fackhistoriker mycket väl kan betraktas som en fortsättning på de tre volymerna.

Nationalitetsfrågan

— Den tredje delen av bokverket *Ryska revolutionens historia* handlar inte bara om Oktoberrevolutionen, påpekar Per-Olof. Det tar också upp två andra, stora och aktuella frågor.

— Den ena är nationalitetsfrågan; ett helt kapitel behandlar den nationella frågan och reder ut begreppen.

— Bolsjevikerna var de första som på allvar förde in den nationella frågan i den europeiska arbetarrörelsen. Inte minst försökte de medvetet att bryta arbetarrörelsens ointresse och likgiltighet inför det som idag kallas tredje världen.

I den socialdemokratiska Andra internationalen — som grundats 1889 och var samlingspunkten för dåtidens arbetarrörelse hade det även funnits förespråkare för socialistisk kolonialpolitik.

— Bolsjevikernas inställning innebar att de inte ställde några villkor för att erkänna nationella gruppers rätt till frigörelse. Ett synsätt som ledde till att de erkände Finlands och de baltiska

¹ Se Deutschers ”Trotskij-trilogi”: [Den väpnade profeten](#), [Den avväpnade profeten](#) och [Den förvisade profeten](#). En annan nyare Trotskij-biografi är Pierre Broués *Trotskij – en biografi* (2011). Om denna se [Trotskij – En biografi. Recensioner, debatt, kompletterande material](#).

² Här syftas på den ryska utgåvan. Den amerikanska översättningen (gjord av Max Eastman), kom redan i slutet av 1930.

staternas självständighet efter Oktoberrevolutionen.

— Bolsjevikernas politik innebar också att många nationella minoriteter i Ryssland för första gången erkändes som nationaliteter och gavs stöd att utveckla sin kultur, till exempel att skapa ett eget skriftspråk. Det är därför som en del nationella minoriteter i de icke-ryska republikerna fortfarande uppfattar Moskva som garanten för sin tillvaro.

— Man måste se bolsjevikernas inställning i sitt historiska sammanhang för att kunna förstå hur banbrytande den var. Jag har själv sett stora rubriker i Svenska Dagbladet från den tiden som gick ut på att Trotskij ville ”genomdriva” Polens självständighet, som om han ville påtvinga polackerna självständighet.

— Trotskij, som själv kom från en judisk familj i Ukraina, betraktade nationalitetspolitiken som ett av bolsjevismens stora bidrag till arbetarrörelsen.

Internationalism

— Den andra frågan i boken är den som handlar om ”socialism i ett land”, villkoren för skapandet av ett socialistiskt samhälle, förklarar Per-Olof.

Uttrycket ”socialism i ett land” myntades som en sammanfattning av en uppfattning som först fördes till torgs av Stalin och som sedan blev den gällande dogmen i kommunistpartierna. Den gick ut på att det ekonomiskt och kulturellt efterblivna ryska samhället mycket väl skulle kunna skapa ett socialistiskt samhälle på egen hand.

— Trotskij går igenom hur den marxistiska traditionen sett på frågan. Han visar att bolsjevikerna såg sin revolution som en del av en alleuropeisk revolution. Det uppfattades som livsnödvändigt för den ryska revolutionens överlevnad att revolutionen även segrade i något av de framskridna länderna.³

— De föreställde sig socialismen som ett samhällssystem som bara kunde skapas på en relativt avancerad ekonomisk grundval. Eller som Trotskij senare formulerade frågeställningen: Den europeiska revolutionen handlar om att förena storindustrin med råvarutillgångarna.

Om revolutionen isolerades till en snäv ekonomisk bas skulle dess överlevnad bli problematisk. Här finns förklaringen till varför Sovjetunionen gick under, sammanfattar Per-Olof.

— Utifrån marxismens traditionella synsätt är det snarast förvånande att Sovjet, så som det kom att se ut, kunde överleva så länge.

— Vill man verkligen få kärnan av det Trotskij stod för skall man läsa alla tre volymerna. De är sammanfattningen av ett gigantiskt arbete, avslutar Per-Olof Mattsson.

Lästips

Ryska revolutionens historia: [del 1](#), [del 2](#) och [del 3](#)

Fler texter med anknytning till *Den ryska revolutionens historia*:

Max Eastman, [Om Trotskij](#), den amerikanska översättarens förord till amerikanska utgåvan av *Ryska revolutionens historia*.

Neil Davidson, [Historien underifrån](#), Om Trotskijs *Ryska revolutionens historia* (ur tidningen *Jacobin*).

Tariq Ali: [De tio bästa böckerna om den ryska revolutionen](#)

---

³ På marxistarkivet finns bokens appendix om denna fråga som en separat artikel. Det har kompletterats med en utförlig inledning som tar upp olika aspekter av den debatt som förts om frågan i olika sammanhang, särskilt Stalins argumentation. Se [Socialism i ett land?](#)